PTR-teemakatsaus

Ukrainan kriisin heijastusvaikutteet PTR-viranomaisten varautumiseen ja toimintaan

Tiivistelmä

RAPORTIN NIMI	PTR-teemakatsaus: Ukrainan kriisin heijastusvaikutteet PTR-viranomaisten varautumiseen ja toimintaan
LAATIJA	Keskusrikospoliisi, Tiedusteluosasto / Strateginen analyysi
JULKAISUAJANKOHTA	26.4.2022
TOIMEKSIANTO/TUTKIMUSKYSYMYS	Arvioida Ukrainan kriisin vaikutuksia PTR-viranomaisten toimintaympäristöön ja varautumiseen sekä kriisiin liittyviä uhkia
KESKEISET LÄHTEET	PTR-viranomaiset, sidosryhmät, avoimet lähteet
AVAINSANAT	Järjestäytynyt rikollisuus, rajat ylittävä rikollisuus, migraatio, tietoverkkorikollisuus, yhteiskunnan turvallisuus, Ukrainan sota
JULKISUUSASTE JA DIAARINUMERO	Julkinen, KRP:n diaarinumero **POL-2022-46235**

TIIVISTELMÄ / KESKEISET LÖYDÖKSET

24.2. alkanut Venäjän hyökkäys Ukrainaan on vaikuttanut perustavalla tavalla PTR-viranomaisten toimintaympäristöön sekä Ukrainan ja Venäjän lähialueiden turvallisuustilanteeseen. Kyse voi olla sekä suorista että välillistä vaikutuksista.

Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä rikollisuuden osalta riskinä ovat venäläistaustaisiin henkilöihin kohdistuvat rikokset, jotka voivat ilmetä uhkailuna, kunnianloukkauksina tai väkivaltana sekä omaisuuteen kohdistuvina vahingontekoina. Vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden osalta uhkakuvat liittyvät muun muassa järjestäytyneen rikollisuuden toimintatapojen muutokseen sekä laittomien ampuma-aseiden ja räjähteiden saatavuuden lisääntymiseen Euroopassa ja Suomessa.

Venäjän ja Valko-Venäjän vastaiset pakotteet ja pakotteiden kiertäminen ovat laajuudessaan uudenlainen ilmiö, jonka vaikutusten voidaan pakotteiden mahdollisesti jatkuessa ja kiristyessä ennakoida laajentuvan edelleen. Pakotteiden kiertäminen ilmenee rikollisena toimintana sekä pakotevalvontaan liittyvien tehtävien lisääntymisenä.

Sodan aiheuttamaan pakolaisuuteen liittyy riskejä muun muassa Ukrainasta lähteneiden pakolaisten hyväksikäytöstä. Sodan aiheuttamaa laajaa siirtolaisuutta sekä kansainvälisen suojelun mekanismia voidaan pyrkiä käyttämään väärin muun muassa laittomassa maahantulossa.

Ukrainan sotaan liittyvä tietoverkkorikollisuus sekä kyberhyökkäykset muodostavat keskeisen lähitulevaisuuden ja lyhyen aikavälin uhkakuvan sekä organisaatioille että yksityishenkilöille. Ukrainan tilanteeseen liittyvien tietoverkkorikosten sekä muun muassa tietoverkkoavusteisten petosten ennustetaan lisääntyvän.

SIVUJA	9

Sisällys

1. Saatteeksi 4
2. Yleinen järjestys ja turvallisuus sekä rikollisuus 4
    1. Venäläistaustaisiin henkilöihin voi sodan myötä kohdistua tavanomaista enemmän rikollisuutta 4
    2. Konflikti luo uusia mahdollisuuksia järjestäytyneille rikollisryhmille 5
    3. Pakotteiden kiertäminen ilmenee rikollisena toimintana 5
3. Migraatio 6
    1. Tilanne ulkorajoilla on pysynyt maltillisena 6
    2. Sota lisää sisärajojen kautta tapahtuvaan laittomaan maahantuloon liittyviä uhkia 6
    3. Pakolaisiin kohdistuvan ihmiskaupan riskit on arvioitu merkittäviksi 7
4. Tietoverkkorikollisuus 7
5. Yhteiskunnan turvallisuus 8
    1. Logistiikkahäiriöt ovat lisääntyneet 8
    2. Konflikti voi heijastua ääriliikkeiden toiminnassa 9

1. Saatteeksi

Venäjän 24.2. käynnistynyt hyökkäys Ukrainaan on muuttanut erityisesti Ukrainan, mutta myös Venäjän sekä lähialueiden turvallisuustilannetta perustavanlaatuisesti. Ukrainasta on hyökkäyksen alkamisen jälkeen paennut yli 4 miljoonaa ihmistä, mikä on aiheuttanut myös EU:n alueella mittavan humanitaarisen kriisin. Ukrainasta paenneiden auttamiseksi EU:ssa on otettu käyttöön tilapäisen suojelun direktiivi, jonka myötä Ukrainasta paenneille henkilöille voidaan tarjota kansainvälistä suojelua nopeassa ja turvapaikkamenettelyä kevyemmässä prosessissa.

Myös Suomessa Ukrainan kriisi vaikuttaa oleellisesti lainvalvontaviranomaisten toimintaympäristöön. Kriisin seurauksena syntyy uudenlaisia väestöryhmien välisiä jännitteitä sekä rikoksentekomahdollisuuksia, joissa kriisin rooli voi ilmetä erilaisin tavoin. Samalla on selvää, että kriisi vaikuttaa myös vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden toimintaympäristöön ja rikollisten tahojen toimintatapoihin. Sodan arvioidaan muuttavan rikollisuuden toiminnan sekä terrorismin painopisteitä Euroopassa.

Vallitsevasta tilanteesta johtuen PTR-johtoryhmä osoitti kevään 2022 PTR-teemakatsauksen aiheeksi "Ukrainan kriisin heijastusvaikutteet PTR-viranomaisten varautumiseen ja toimintaan". Katsauksessa on hyödynnetty poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen asiantuntijoiden arvioita Ukrainan sodan heijastevaikutuksista PTR-viranomaisten toimintaympäristöön ja varautumiseen. Katsauksen rakenne noudattelee PTR-painopisteitä soveltuvin osin. Katsauksessa on huomioitu 7.4.2022 asti muodostuneet tiedot, minkä lisäksi tekstissä on mahdollisuuksien mukaan pyritty huomioimaan keskeiset 19.4. mennessä tapahtuneet muutokset.

2. Yleinen järjestys ja turvallisuus sekä rikollisuus

1. Venäläistaustaisiin henkilöihin voi sodan myötä kohdistua tavanomaista enemmän rikollisuutta

Ukrainan sodan seurauksena Suomessa pysyvästi tai väliaikaisesti oleskeleviin Venäjän kansalaisiin, venäläistaustaisiin Suomen kansalaisiin sekä venäjänkielisiin voi kohdistua epäluuloa, häirintää tai suoranaista väkivaltaa tai väkivallan uhkaa. Toiminta voi ilmetä sekä venäläistaustaisiin tai venäjäkielisiin henkilöihin että heidän omaisuuteensa kohdistuvana rikollisuutena. Samoin Ukrainan kansalaisiin tai ukrainalaistaustaisiin henkilöihin ja heidän omaisuutensa voi kohdistua rikollista toimintaa, jonka taustalla voi olla nimenomainen ukrainalaisvastaisuus tai yleinen siirtolaisuuteen liittyvä ulkomaalaisvastaisuus. Edelleen on mahdollista, että tilanne yleisesti, ja erityisesti Ukrainan kansalaisten määrän huomattava lisääntyminen, voivat ilmetä myös rikoksesta epäiltyjen ukrainalais- tai venäläistaustaisten määrissä.

Poliisin päivittäistilannekuvaan on konfliktin aikana kirjattu useita havaintoja, jotka koskevat venäläis- tai ukrainalaistaustaisiin henkilöihin kohdistettuja uhkauksia, häirintää tai pahoinpitelyitä. Sodan edetessä on lisäksi ilmennyt erilaisia omaisuuteen liittyviä vahingontekoja, joissa ukrainalais- tai venäläistaustaisten henkilöiden kiinteistöihin tai ajoneuvoihin on maalattu hakaristejä tai z-merkkejä. Z-merkki on Venäjän maavoimien Ukrainan sodassa käyttämä tunnus, joka on näkyvästi esillä Venäjän maavoimien sotakalustossa.

Ukrainan sodan heijastusvaikutuksiin voidaan lukea myös rikokset, jotka liittyvät sodan aiheuttamiin olosuhteisiin. Maaliskuun aikana eri poliisilaitosten alueilla on kirjattu useita ilmoituksia polttoainevarkauksista, joissa on anastettu dieseliä kylmäjakeluasemilta. Varkauksia on tehty myös raskaan liikenteen kulkuneuvoista. Tapaukset voivat liittyä polttoaineiden hintojen nousuun Ukrainan sodan seurauksena. Ulkomaisena ilmiönä voidaan mainita autojen ja autojen komponenttien heikentynyt saatavuus Venäjällä, kun autotehtaat ovat lopettaneet toimintansa ja pakotteiden takia maahan ei saada uusia autoja tai autojen varaosia. Tämän

katsotaan vaikuttaneen autovarkauksien kasvuun. Tilanteen jatkuessa autojen ja erityisesti varaosien kysyntä voi heijastua myös Suomeen ja näkyä autoihin kohdistuvien varkausrikosten lisääntymisenä.

Ukrainan sota ei toistaiseksi ole vaikuttanut Suomen huumausainetilanteeseen. Koko sodan aikana suosituimpia huumausaineita on ollut Suomen katu- ja verkkokaupoissa saatavilla hyvin ja aineiden hinnat ovat pysyneet lähes ennallaan. Suomeen salakuljetettavien huumausaineiden kannalta Ukrainalla ei ole ollut merkitystä.

2. Konflikti luo uusia mahdollisuuksia järjestäytyneille rikollisryhmille

Ukrainan sodalla voi eri arvioiden mukaan olla merkittäviä vaikutuksia järjestäytyneiden rikollisryhmien toimintatapoihin sekä toimintaympäristöön eri puolilla Eurooppaa, myös Suomessa. Sodan ja sen aiheuttamien olosuhteiden seurauksena voi syntyä uusia rikollisryhmiä, joidenkin ryhmien aktivoitumista uudelleen sekä muutoksia vakiintuneissa toiminta-alueissa sekä rikollisen toiminnan reiteissä. Sodan aiheuttama huomattava pakolaisuus ja mittavat siirtolaisvirrat tarkoittavat, että pakolaisten tai siirtolaisten joukossa on myös järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvia henkilöitä.

Konfliktin synnyttämät olosuhteet tarjoavat järjestäytyneille rikollisryhmille myös uudenlaisia mahdollisuuksia rikolliseen toimintaan. Useat viranomaistahot niin Suomessa kuin kansainvälisesti ovat jo konfliktin alkuvaiheesta lähtien korostaneet erityisesti ihmiskauppaan ja erilaiseen hyväksikäyttöön liittyviä uhkia, kun huomattava määrä pakolaisia – pääasiassa naisia ja lapsia – on joutunut pakenemaan konfliktialueilta nopeasti. Lisäksi tiedot viittaavat siihen, että rikollisryhmät pyrkivät hyödyntämään tilannetta Schengen-alueelle ja mahdollisesti myös Suomeen suuntautuvassa ihmissalakuljetuksessa ja laittoman maahantulon järjestämisessä. Ihmiskaupan ja salakuljetuksen lisäksi järjestäytyneen rikollisuuden toimijat pyrkivät varsin todennäköisesti saamaan haltuunsa myös esimerkiksi ampuma-aseita ja räjähteitä konfliktialueelta.

3. Pakotteiden kiertäminen ilmenee rikollisena toimintana

Suomessa YK:n ja EU:n asettamat pakotteet on pantu täytäntöön EU:n päätöksin ja asetuksin. Näiden lisäksi EU-tason sääntelyä täydentävät Suomessa kansallinen pakotelaki (659/1967) ja rikoslaki (39/1889). Ensimmäiset Ukrainan konfliktiin liittyvät pakotteet otettiin käyttöön jo vuonna 2014 Itä-Ukrainan sodan seurauksena, ja Venäjän 24.2.2022 alkaneen hyökkäyksen jälkeen on otettu käyttöön lukuisia uusia rajoittavia toimenpiteitä. Eurooppa-neuvosto päätti viimeisimmästä, järjestyksessään viidennestä pakotepaketista 8.4.2022. Tällä kiellettiin kaikki Venäjän ja Valko-Venäjän kilvissä maanteitse kulkeva kaupallinen tavaraliikenne.

Venäjän ja Valko-Venäjän vastaiset pakotteet ja niihin liittyvät rikosepäilyt ovat laajuudessaan uusi ilmiö. Pakotteiden valvonnan lisäksi niiden kiertämisen torjunta aiheuttaa lisätyötä erityisesti Tullin valvontasektorilla. Tullissa on esiselvityksessä pakotteiden alaisten tuotteiden kuljetuksiin liittyen 21 tapausta, joissa parhaillaan arvioidaan esitutkinnan aloittamisen edellytyksiä. Tapauksia tutkitaan säännöstelyrikoksina tai törkeinä säännöstelyrikoksina.

Ukrainan kriisi vaikuttaa tiettyjen raaka-aineiden saatavuuteen ja korvaavien tuotteiden etsintään. Elintarvikkeiden hinta todennäköisesti nousee ja petosten riski kasvaa. Markkinoille saattaa tulla huonompilaatuisia (ei-elintarvikekelpoisia) tai väärennettyjä elintarvikkeita.

Finanssisektorin pakotteet vaikuttavat rahaliikenteeseen ja petosten riskin kasvuun. Pankkiliikenne on hankalaa, eivätkä venäläiset pankkikortit toimi lännessä eivätkä länsikortit Venäjällä. Eurooppalaiset yritykset ovat raportoineet ongelmista saada tilisiirtoja läpi Venäjältä ja toisin päin. Joidenkin venäläispankkien sulkeminen Swift-maksujärjestelmän ulkopuolelle on vähentänyt maksuja välittävien pankkien lukumäärää ja halvaannuttanut tehokkaasti venäläisyritysten toimintaa lännen kanssa.

Sota ja siihen liittyvät olosuhteet tarjoavat järjestäytyneelle rikollisuudelle mahdollisuuksia soluttautua osaksi laillista liiketoimintaa sekä lisäävät rahanpesun riskiä myös pakotteiden alaisten henkilöiden osalta. Lohkoketjuihin perustuvat virtuaalivaluutat ovat olleet näkyvässä roolissa myös Ukrainan sodassa ja maa on nopeasti hyväksynyt virtuaalivaluuttojen käytön lailla. Ukrainalle on ohjattu avustuksia virtuaalivaluuttoina ja venäläiset ovat yrittäneet kiertää talouspakotteita virtuaalivaluuttojen avulla.

3. Migraatio

1. Tilanne ulkorajoilla on pysynyt maltillisena

Itärajan rajanylityspaikoilla Ukrainan kansalaisten jättämien kansainvälisen suojelun hakemusten määrä lähti kasvuun sodan alkamisen jälkeen. Huhtikuun 18. päivä mennessä turvapaikkaa tai tilapäistä suojelua oli hakenut 532 Ukrainan kansalaista, mikä vastaa noin prosenttia kaikista Suomeen saapuneista ukrainalaisista kansainvälisen suojelun hakijoista. Hakijoiden joukossa on ollut sekä sotaa Ukrainasta Venäjän kautta paenneita että Venäjällä pidempään asuneita ukrainalaisia. Venäjän kansalaisten turvapaikanhaku itärajan rajanylityspaikoilla on vielä toistaiseksi ollut vähäistä.

Tilanne maastorajalla on säilynyt rauhallisena ja vakaana.

Ukrainan kansalaisten tilapäisen suojelun tai turvapaikan haku itärajalla lisääntyy, vaikka määrät pysyvätkin sisärajoja huomattavasti pienempinä. Erityisesti Venäjällä pidempään asuneiden ukrainalaisten määrä todennäköisesti kasvaa, mikäli asennoituminen ukrainalaisia kohtaan Venäjällä kiristyy. Potentiaalia kasvulle on: Venäjällä arvioidaan asuvan noin 2 miljoonaa ukrainalaista ja lisäksi maahan olisi venäläistietojen mukaan siirtynyt sodan aikana satojatuhansia ukrainalaista pääosin Luhanskin ja Donetskin alueilta.

Venäjän kansalaisten turvapaikanhaku ja laittomat rajanylitykset itärajalla voivat lisääntyä, mikäli Venäjän poliittisen ja taloudellisen tilanteen heikkeneminen jatkuu. Toistaiseksi matkustusrajoitukset rajoittavat rajanylityspaikkojen kautta tapahtuvaa liikennettä ja samalla laitonta maahantuloa. Venäjällä työskentelevien, pääasiassa Keski-Aasian maista kotoisin olevien siirtotyöläisten laajamittainen laiton pyrkiminen EU-alueelle on edelleen epätodennäköistä, mutta työmahdollisuuksien väheneminen Venäjällä saattaa kuitenkin lisätä työperäistä maahanmuuttoa myös EU-alueelle. Mikäli Venäjä pyrkii laajemmin rajoittamaan tai estämään omien kansalaistensa maastalähtöä, Venäjän kansalaisten laittomat rajanylitykset maastorajalla voivat yleistyä.

2. Sota lisää sisärajojen kautta tapahtuvaan laittomaan maahantuloon liittyviä uhkia

Konfliktin alkuvaiheessa poliisi ja Rajavartiolaitos kirjasivat yhteensä enimmillään noin 6 000 ukrainalaisten tilapäistä suojelua tai turvapaikkaa koskevaa hakemusta viikossa, mutta määrä on sittemmin laskenut alle 2 000 hakemukseen viikossa. Lisäksi on kirjattu alle sata Ukrainasta tulleiden muiden kolmansien maiden kansalaisten turvapaikka- tai tilapäisen suojelun hakemusta. Ukrainasta saapuneiden tosiasiallisen määrän uskotaan olevan korkeampi.

Ukrainan sota lisää EU-alueella liikkuvien ihmisten määrää ja voimistaa sisärajojen kautta tapahtuvan laittoman maahantulon riskiin liittyviä uhkia. Ulkorajavalvonta Ukrainan vastaisilla rajoilla on suurten pakolaismäärien vuoksi tällä hetkellä tavanomaista heikommalla tasolla, mikä heijastuu välillisesti Suomeen sisärajojen kautta kohdistuviin uhkiin. Suurin osa Ukrainasta Suomeen saapuvista pakolaisista on saapunutkin sisärajojen kautta. Pääasiallisesti Suomeen on saavuttu Viron kautta, ja tämän lisäksi sisärajan lentoliikenteessä.

Tilapäisen suojelun direktiiviin ja turvapaikanhakuun liittyvät laittoman maahantulon uhat liittyvät erityisesti kolmansien maiden kansalaisiin. EU-maissa laittomasti oleskelevat kolmannen maan kansalaiset voivat pyrkiä hyväksikäyttämään tilannetta tekeytymällä Ukrainasta sotaa pakeneviksi henkilöiksi. Tähän liittyen väärien tai väärennettyjen Ukrainan oleskelulupien tai matkustusasiakirjojen käyttö saattaa yleistyä.

Valko-Venäjältä EU-alueelle suuntautuva laittoman maahantulon uhka säilyy, vaikka tilanne on ollut viime kuukaudet rauhallinen. Ilmiön uudelleen käynnistyminen on mahdollista kevään ja kesän tullen.

Sisärajan kautta Suomeen suuntautuva laiton maahantulo on ollut useampana vuonna maltillisella tasolla, tilanteen ollessa koronarajoitusten aikana entistäänkin rauhallisempi. Rajavartiolaitoksen arvion mukaan sisärajojen kautta suuntautuva laiton maahantulo kääntyy kuitenkin todennäköisesti kasvuun. Pandemiatilanteen helpottumisella, siihen liittyvällä rajoitusten poistumisella sekä lentoyhteyksien kasvulla on laitonta maahantuloa lisäävä vaikutus. *Ukrainan sodan vaikutuksesta sisärajan kautta suuntautuvan laittoman maahantulon voi odottaa kasvavan aiempia arvioita enemmän, ja määrissä saavutetaan todennäköisesti vähintäänkin koronarajoituksia edeltävä taso.* Kasvua Suomeenkin on odotettavissa huolimatta siitä, että pääasialliset kohdemaat ovat Keski-Euroopassa.

3. Pakolaisiin kohdistuvan ihmiskaupan riskit on arvioitu merkittäviksi

Ukrainan sodan seurauksena ihmiskaupan riski on useimpien arvioiden mukaan lisääntynyt merkittävästi. Sodan seurauksena useimmat Ukrainasta lähteneet pakolaiset ovat haavoittuvassa asemassa olevia henkilöitä, joista osa on liikkeellä yksin; 18-60-vuotiaiden miesten maasta poistuminen on sodan aikana lailla kielletty. Haavoittuvassa asemassa olevat tulijat ovat erityisen alttiita hyväksikäytölle. Tällaisia hyväksikäytön muotoja ovat muun muassa yksin tulleisiin lapsiin kohdistuva hyväksikäyttö tai "lapsikauppa", ihmiskauppa, työperäinen ja seksuaalinen hyväksikäyttö, kiskonnantapainen työsyrjintä, laiton työnteko sekä paritusrikollisuus.

Tilapäisen suojelun direktiivin myötä ukrainalaiset (ja eräät muut kolmansien maiden kansalaiset) voivat oleskella ja työskennellä EU:n alueella laillisesti, minkä katsotaan vähentävän ihmiskauppaan ja salakuljetukseen liittyviä riskejä. *Olosuhteet tilapäisen suojelun ulkopuolelle kuuluvien henkilöiden sekä muuten haavoittuvassa asemassa olevien ukrainalaisten hyväksikäytölle ovat kuitenkin huomionarvoisia.* Suojeluun oikeuttavasta asemasta huolimatta monet ukrainalaiset ovat joutuneet pakenemaan kodistaan nopeasti ja ilman merkittäviä varoja, eivätkä ukrainalaisilla pankkitileillä olevat varat ja niihin yhdistetyt kortit välttämättä ole käytettävissä Ukrainan ulkopuolelta. Vastaavasti suomalaisten työmarkkinoiden toimintatavat ja työntekijöiden oikeudet eivät todennäköisesti ole tuttuja suurelle osalle maahan saapuvia ukrainalaisia, mikä altistaa nämä henkilöt työperäiselle hyväksikäytölle.

4. Tietoverkkorikollisuus

Venäjän valtioon yhdistetyt toimijat tai Venäjältä käsin toimijat rikollisryhmät ovat tehneet kyberhyökkäyksiä Ukrainaa ja muita valtioita vastaan jo ennen nyt alkaneita sotatoimia. Viimeisten vuosien aikana Ukrainan viranomaisten ja yritysten tietojärjestelmiin, pankkeihin sekä tiedotusvälineisiin on kohdistunut useita hyökkäyksiä. Erityisen merkittävinä voidaan pitää Ukrainan sähköverkkoon kohdistuneita iskuja, jotka ovat lamaannuttaneet sähkönjakelun muun muassa pääkaupunki Kiovassa. Julkisten lähteiden mukaan hyökkäysten taustalla on todennäköisesti ollut muun muassa Venäjän valtioon kytkeytyviä tahoja.

Ukrainan viranomaisten mukaan maan kriittiseen infrastruktuuriin sekä julkishallinnon tietojärjestelmiin on kohdistunut jo ennen Venäjän hyökkäystä ja varsinaisten sotatoimien alkamisen jälkeen eri asteisia kyberhyökkäyksiä. Tammikuussa 2022 useille Ukrainan julkishallinnon verkkosivuille tehtiin hyökkäys, jonka vuoksi useiden organisaatioiden, mukaan lukien Ukrainan ulkoministeriön verkkosivut olivat väliaikaisesti

saavuttamattomissa. Sotatoimien jatkuessa kyberhyökkäyksiä on Ukrainan viranomaisten mukaan jatkettu aktiivisesti, mutta useiden arvioiden mukaan hyökkäysten vaikutukset ovat jääneet arvioitua vähäisemmiksi.

Konfliktin osapuoliin on kohdistunut myös rikoksia tai hyökkäysyrityksiä, joiden takana voi olla rikollisryhmiä, "haktivistiryhmiä" sekä yksittäisiä hakkereita. Esimeriksi Conti-kiristyshaittaohjelmaryhmä on julkisesti ilmaissut tukevansa Venäjän hyökkäystoimia Ukrainassa. Hakkerikollektiivi Anonymous on puolestaan ilmoittanut tukevansa Ukrainaa ja on väittänyt tehneensä lukuisia erilaisia iskuja Venäjän hallintoon liittyviin toimintoihin sekä uhannut Venäjällä liiketoimintaa jatkavia länsimaisia yrityksiä hyökkäyksillä.

Sotatoimien alkamisen jälkeen myös Suomessa on havaittu tietoverkkorikoksia, joilla voi olla yhteys Ukrainan konfliktiin.

Ukrainan sodan aiheuttama humanitaarinen kriisi on aktivoinut kansalaisjärjestöjä sekä yksityishenkilöitä keräämään ja lahjoittamaan rahaa Ukrainaan ja ukrainalaisille pakolaisille. Tilanteeseen on jo varhaisessa vaiheessa yhdistynyt laitonta tai epäselvää rahankeräystä sekä suoranaisia petoksia niin Suomessa kuin muualla Euroopassa. Osa havaituista petoksista on toteutettu fyysisessä ympäristössä, mutta havaintojen mukaan petoksia tehdään erityisesti tietoverkkojen välityksellä.

Saksan viranomaiset ilmoittivat huhtikuun alussa takavarikoineensa suurimman pimeän verkon marketin, venäläisen Hydran palvelimet. Hydra oli pitkäikäinen, vuodesta 2015 toiminut venäjänkielinen kauppapaikka, joka oli erikoistunut huumausaineiden myyntiin. Lisäksi kaupan oli muun muassa väärennettyjä dokumentteja ja luottokorttidataa sekä erilaisia digitaaliseen toimintaan ja virtuaalivaluuttojen vaihtoon liittyviä palveluja. Kauppaa käytiin muun muassa Venäjällä, Ukrainassa, Valko-Venäjällä ja Kazakstanissa. Alustaa epäiltiin käytettävän rahanpesuun ja mahdollisesti pakotteiden kiertämiseen kryptovaluuttojen avulla.

5. Yhteiskunnan turvallisuus

1. Logistiikkahäiriöt ovat lisääntyneet

Logistiikkaketjujen häiriöt ovat sodan myötä lisääntyneet Euroopassa. Logistiikkasektori varautuu ja etsii vaihtoehtoisia reittejä kuljettaa tavaroita. Venäjä on keskellä logistiikkakriisiä, jonka uskotaan pahenevan sodan jatkuessa. Tavaroiden tuonti ja vienti Venäjän ja Euroopan välillä on hankaloitunut merkittävästi. Kuljetusketjuihin liittyy paljon epävarmuuksia, ja esimerkiksi kuljetusajat ovat pidentyneet ja hinnat nousseet.

Merikuljetukset ovat epävarmoja isojen toimijoiden kieltäydyttyä käsittelemästä Venäjän rahtia. Maersk ja muita merkittäviä merirahtioperaattoreita on ilmoittanut irtautuvansa Venäjän markkinoilta loppuvuoden ajaksi. Suurten toimijoiden lähtö tulee aiheuttamaan epästabiiliutta logistiikkamarkkinoilla.

Rahti kulkee vielä pyörillä ja raiteilla, mutta kärsii hidastuneista toimituksista. Euroopasta tullessaan rahti seisoo pakotevalvonnasta johtuen rajalla. Euraasian talousunionissa keskustellaan uusien logistiikkareittien hyödyntämisestä. Suomessa liikenne satamissa ja raskaan liikenteen rajanylityspaikoilla on hiljentynyt olennaisesti. Henkilöliikenne oli jo supistunut koronan myötä, ja nyt Ukrainan sodan alettua ja pakotteiden astuttua voimaan myös raskaan liikenteen määrät ovat pudonneet huomattavasti. Kansainvälistä kauppaa harjoittavien yritysten pakotteita laajempi vetäytyminen pois Venäjän ja Valko-Venäjän markkinoilta mainesyistä on osaltaan vaikuttanut välittömästi tavaraliikenteen volyymeihin.

Lentoliikennettä Suomen ja Venäjän välillä ei ole enää lainkaan. Allegro-junan liikennöinti loppui 27.3. Tämä vilkastutti Venäjän ja Suomen välistä linja-autoliikennettä, ja vuoroja on lisätty. VR on ilmoittanut irtautuvansa idän tavarajunaliikenteestä. Prosessiin voi kulua useita kuukausia, sillä liikenteen alasajossa on huomioitava Suomen huoltovarmuuden tarpeet.

2. Konflikti voi heijastua ääriliikkeiden toiminnassa

Useissa Euroopan maissa on raportoitu Ukrainan konfliktialueelle lähteneistä vierastaistelijoista. Ukrainan presidentti Zelenskyi on julkisesti pyytänyt myös ulkomaiden kansalaisia osallistumaan taisteluihin Ukrainan riveissä. Arvioiden mukaan sekä Ukrainan että Venäjän joukossa on tuhansia ulkomaisia taistelijoita, joista osa on ollut alueella ja Krimin ja Donbasin alueiden taisteluissa. Taistelijoiden motiivit voivat olla ideologisia (esimerkiksi demokratian puolustaminen), mutta taustalla voi olla myös ekstremististä propagandaa.

Ukrainan uskotaan olleen yksi keskeisimpiä laittomien aseiden markkinoita Euroopassa jo ennen Itä-Ukrainan konfliktia, mutta vuoden 2014 jälkeen Ukrainan asema laittomien aseiden markkinoilla on arvioiden mukaan vahvistunut entisestään. Kaikkiaan pidetään lähes varmana, että konfliktin aikana ja erityisesti sen jälkeen laittomien ampuma-aseiden määrä Euroopassa ja sen lähialueilla tulee lisääntymään merkittävästi. Erityisen merkittäviä uhkia liittyy sarjatuliaseiden ja räjähteiden saatavuuden ja käytön kasvuun. Rikollisryhmien aseellisen varautumisen tiedetään lisääntyneen Euroopassa merkittävästi, ja Ukrainan kriisin seurauksena ryhmien hallitsemien laadukkaiden aseiden määrä tulee todennäköisesti lisääntymään edelleen. Laittomia aseita voi päätyä myös terroristisen toimijoiden haltuun. Ampuma-aseiden osalta tilanne vertautuu Jugoslavian hajoamissotiin 1990-luvulla, mikä laajensi laittomien aseiden markkinoita merkittävästi koko Euroopassa.